

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Φιλοσοφική		
ΤΜΗΜΑ	Φιλοσοφίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΦΠ4.4	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	5^ο – 8^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Θέματα γνωσιοθεωρίας: Παραλλαγές σε καντιανά μοτίβα		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>		ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ
		3	5 ECST
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο (δ).</i>			
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>γενικού υποβάθρου, ειδικού υποβάθρου, ειδίκευσης, γενικών γνώσεων, ανάπτυξης δεξιοτήτων</i>	Γενικού υπόβαθρου		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Όχι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://elearn.uoc.gr/course/view.php?id=5260		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

<p>Μαθησιακά Αποτελέσματα <i>Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.</i></p> <p><i>Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης • Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και το Παράρτημα Β • Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων
<p>1. Εισαγωγή στους βασικούς όρους της γνωσιοθεωρίας και στην καντιανή μεθοδολογία ως οδηγό για την προσέγγιση των γνωσιοθεωρητικών προβλημάτων:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η έννοια της γνώσης: Μια πρώτη προσπάθεια οριοθέτησης και διάκρισης από τη γνώμη (με αναφορές στον κλασικό πλατωνικό ορισμό (Θεαίτητος) αλλά και στον Καντ και στην έννοια της κριτικής φιλοσοφίας). <p>Η γνώση ως αξία και ισχύς.</p> <p>Μία, δύο, πόσα είδη γνώσης;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Προέλευση / πηγές και θεμέλια της γνώσης (a priori / a posteriori ή Λόγος και Εμπειρία / μνήμη / μαρτυρία / άλλες πηγές όπως αυθεντία / οικογένεια / παράδοση / θρησκεία

κτλ.)

- Θεωρίες περί αληθείας και το πρόβλημα της δικαιολόγησης της γνώσης:
 - (α) Θεωρία της αντιστοιχίας των λέξεων με τα πράγματα.
 - (β) Θεωρία της συνοχής
 - (γ) Πραγματιστικές θεωρίες περί αληθείας
 - (δ) Αποπληθωριστική θεωρία περί αληθείας.
 - Σκεπτικισμός: Τι θα έπειθε έναν σκεπτικιστή; Ή πάλι: Γιατί χρειαζόμαστε τη γνώση – γιατί να μην μας αρκεί η δικαιολογημένη γνώμη;
Σκεπτικισμός ως νοητικό πείραμα, ως στάση ζωής και ως αρετή.
Το υποκείμενο που θέλει να μετρήσει τον κόσμο μόνο του από την αρχή και τα νοητικά πειράματα: Ντεκάρτ – ριζοσπαστική αμφιβολία.
Τα αδιέξοδα του ηρωικού υποκειμένου. Προβλήματα:
 - (α) Η ύπαρξη του εξωτερικού κόσμου.
 - (β) Οι άλλοι νόες.Είναι άραγε η επίκληση στην κοινότητα ή τη συλλογικότητα απάντηση στον σκεπτικισμό; Η κοινωνική διάσταση της γνώσης.
 - (α) Κοινός νους
 - (β) Μία επιστημολογία των υπόρρητων προϋποθέσεων της γνώσης (hinge epistemology ή η γνωσιοθεωρία των ‘μεντεσέδων’)
 - (γ) Τυφλά σημεία: Προκαταλήψεις και δικαιοσύνη.
 - Το υποκείμενο ξανά: Αρεταϊκή επιστημολογία (virtue epistemology).
2. Πρακτικά ζητήματα
- Θέματα δικαιοσύνης: Αποκλίσεις από τη νόρμα;
 - Θέματα τεχνολογίας: Η πληροφορία και η γνώση. Συσσώρευση ή πρακτική σοφία;
 - (α) Πληροφορία.
 - (β) Τεχνητή νοημοσύνη
 - (γ) Ποιον να εμπιστευτεί κανείς; Επιστήμονες, πνευματικούς ηγέτες, πολιτικούς, είδωλα. ποπ ή άλλα;
 - Αρετές ξανά: Προσανατολισμός στη σκέψη (και στη ζωή) με αναφορές στον Καντ.

Σε κάθε συνάντηση θα υπάρχουν σύντομες παρουσιάσεις ή και αντιλογίες πάνω στο ζήτημα που θα μας απασχολεί κάθε εβδομάδα.

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα:

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών	Σχεδιασμός και διαχείριση έργων
Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις	Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα
Λήψη αποφάσεων	Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον
Αυτόνομη εργασία	Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας και ευαισθησίας σε θέματα φύλου
Ομαδική εργασία	Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
Εργασία σε διεθνές περιβάλλον	Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης
Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών	Άλλες...

- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών
- Λήψη αποφάσεων
- Αυτόνομη εργασία
- Ομαδική εργασία
- Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα
- Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον
- Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας και ευαισθησίας σε θέματα φύλου
- Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
- Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σε αυτό το εξάμηνο θα ασχοληθούμε με τα προβλήματα που αφορούν στη γνωσιοθεωρία. Η λέξη γνωσιοθεωρία (αγγλ. epistemology), όπως προδίδει και η λέξη, σημαίνει ακριβώς τη θεωρία περί γνώσης. Μία θεωρία περί γνώσης αναζητά να ορίσει τι ακριβώς είναι η γνώση. Αφετηρία μας θα είναι ο κλασικός ορισμός που συναντούμε στον Θεαίτητο, ότι δηλαδή ‘γνώση είναι η αληθής δικαιολογημένη πεποίθηση’. Όπως όμως συμβαίνει στον πλατωνικό Θεαίτητο, όπου η διερεύνηση οδηγεί στο τέλος στην απορία για τον ορισμό της γνώσης, έτσι και στη σύγχρονη γνωσιοθεωρία δεν είναι πάντοτε σαφές τι εννοούμε με τους όρους ‘γνώση’, ‘αληθής’ και ‘δικαιολόγηση’. Με αυτό ως δεδομένο θα πρέπει να αναζητήσουμε τη σημασία των όρων αυτών ανατρέχοντας σε ζητήματα προέλευσης της γνώσης ή των πηγών της (δεν αναφερόμαστε μόνον στο θέμα της διάκρισης a priori και a posteriori, Λόγου ή εμπειρίας κτλ., αλλά και στον ρόλο της μνήμης ή της μαρτυρίας), θεωριών περί αληθείας αλλά και του κοινού νου ή ‘κοινού νου’ που προσδιορίζουν και το περιεχόμενο της έννοιας της δικαιολόγησης.

Η συχνά αμφιλεγόμενη σημασία των παραπάνω όρων ωστόσο θέτει σε ένα θεωρητικό επίπεδο το πρόβλημα του σκεπτικισμού, το οποίο αναβιώνει στη νεότερη φιλοσοφία από τον Ντεκάρτ με το

νοητικό πείραμα της ριζοσπαστικής αμφιβολίας, διαμορφώνοντας και τη σύγχρονη συζήτηση γύρω από τη δυνατότητα (κι όχι μόνον τη βεβαιότητα) εντέλει της γνώσης (τα κύρια προβλήματα περιστρέφονται στη δυνατότητα γνώσης του εξωτερικού κόσμου, όπως και των άλλων νόων, ότι δηλαδή γνωρίζουμε ότι υπάρχουν πράγματι και άλλοι άνθρωποι). Σε πρακτικό όμως επίπεδο οι παραπάνω δυσκολίες, συχνά με αφορμή και το πρόβλημα του σκεπτικισμού, οδηγούν σε ευρύτερα ζητήματα σχετικά με τον ρόλο που καλείται να διαδραματίσει το υποκείμενο σε σχέση με την παραγωγή και αξιολόγηση της γνώσης, αλλά και ευρύτερα, τον ρόλο της κοινωνικής διάστασης των πρακτικών που οδηγούν στη γνώση ως εμπεδωμένης είτε στάσης (εμπιστευόμαστε λ.χ. αυθεντίες ή ειδήμονες ή πάλι την κοινότητα ή και την παράδοση) είτε προκατάληψης (απορρίπτουμε ασυναίσθητα ενδεχομένως μαρτυρίες ανθρώπων που ίσως αποκλίνουν από τη νόρμα που θεωρούμε ότι επικρατεί ως η ορθή ή πάλι, η ίδια η εδραιωμένη κανονιστική πρακτική παρεμποδίζει συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων λ.χ. γυναίκες από τους χώρους παραγωγής της γνώσης – χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Roselind Franklin η συμβολή της οποίας στην ανακάλυψη της διπλής έλικας του DNA παρέμενε παραγνωρισμένη έως πρόσφατα). Αυτό σημαίνει με τη σειρά του ότι θα μας απασχολήσει η ηθική (αν μας επιτρέπεται) διάσταση της γνώσης στο μέτρο που η σύγχρονη γνωσιοθεωρία θέτει επιτακτικά το ζήτημα της ευθύνης όχι μόνον των φορέων ή πάλι όσων εφαρμόζουν γνώση αλλά, κυρίως, όλων όσων υποδεχόμαστε τη γνώση.

Γιατί όμως παραλλαγές σε καντιανά μοτίβα; Από πολλές απόψεις αυτό που τίθεται ως επείγον και στα ζητήματα της γνωσιοθεωρίας είναι ο προσανατολισμός της διερεύνησης και η αποσαφήνιση της σημασίας των εννοιών που χρησιμοποιούμε. Η αποσαφήνιση εδώ δεν σημαίνει ‘ανάλυση’ αλλά κυρίως καθορισμό του πεδίου μέσα στο οποίο οι όροι προσλαμβάνουν τη σημασία τους: Διαφορετική λ.χ. σημασία έχει ο όρος ‘δικαιολόγηση’ όταν καλείται να λειτουργήσει σε ένα καθημερινό επίπεδο και διαφορετική όταν λειτουργεί σε κανονιστικά πλαίσια, όπως λ.χ. σε ένα δικαστήριο ή και στο πεδίο της επιστήμης ή πάλι, στην εκπαίδευση. Αυτές οι διαφορές προϋποθέτουν μία οιονεί υπερβατολογική έρευνα ώστε να μπορούμε να αποσαφηνίσουμε τι εννοούμε κάθε φορά και τι μπορούμε να αποδεχτούμε και να απορρίψουμε.

Πέρα από τη βασική ορολογία που αφορά στη γνωσιοθεωρία, θα καλύψουμε και σύγχρονα ζητήματα, όπως το ζήτημα της ηθικής ευθύνης σε σχέση με την πληροφόρηση (παραγωγή και διάδοση της πληροφορίας / αν η πληροφορία είναι ταυτόσημη με τη γνώση ή όχι) – αναφερόμαστε στη σύγχρονη συζήτηση περί αρετών στη γνωσιοθεωρία (virtue epistemology), αλλά και περί κοινωνικής διάστασης της γνώσης (social epistemology), όπως και σε ζητήματα δικαιοσύνης τόσο αναφορικά με την παραγωγή όσο και με τη διανομή της πληροφορίας και προφανώς της γνώσης (με κύριο το θέμα της θέσης των γυναικών αλλά και μειονοτικών ομάδων στη γνωσιοθεωρία).

- Pritchard, D. (2023). *What is this thing called knowledge*. Oxon: Routledge.
- Steup, M. & Turri, J. & Sosa, E. (2014). *Contemporary Debates in Epistemology*. UK: Wiley – Blackwell.

- *Συναφή επιστημονικά περιοδικά:*

- Erkenntnis. An international Journal of Scientific Philosophy. Springer.
- (<https://link.springer.com/journal/10670/volumes-and-issues/89-6>).
- Nous (ed. Ernest Sosa. Wiley. (<https://onlinelibrary.wiley.com/journal/14680068>).
- Social Epistemology: A Journal of Knowledge, Culture and Policy. Taylor & Francis.
- (<https://www.tandfonline.com/journals/tsep20>)
- Synthese. An International Journal for Epistemology, Methodology and Philosophy of Science. Springer.
- (<https://link.springer.com/journal/11229>)